

ההר הוליד עכבר

מדוע לא בוצעה אף פעולה רצינית אחת כתגובה על נסיון-הפוטש של פולשי-סבסטיה? במה עסקו, במשך חמשת הימים המכריעים, כל אותם כוחות המתי יימרים לשמור על הדמוקרטיה, שילטון-החוק, השפיות הלאומית והנכונות לשלום? להלן תיאור עובדתי קצר. התיאור המלא אינו מתפרסם כאן, מאחר שהוא מבייש מדי.

הפלישה לסבסטיה יצאה לפועל ביום החמישי, 25 ביולי, אחרי שנמסר על כך זמן רב מראש. „העולם הזה” גילה את התוכנית ארבעה שבועות לפני כן, במדור „תשקיף” („העולם הזה” 1922). אך רק למחרת יום-הפלישה החל הנסיון הראשון לארגן תגובה:

יום שישי, 26.7.74, שעה 11.00.

אחרי כמה שיחות טלפוניות התכנסו בתל-אביב שבעה אנשים, המשתייכים לתנועות מרי, מוקד, שי"ח והחטיבה הצעירה של מפ"ם. נוצר קשר טלפוני עם איש החוג לליבון במיפלתג-העבודה, ועם עשרות חברי-קיבוצים ממקומות שונים, השואלים בדאגה מה יש לעשות. מתגבשת הידיעה שפרשת סבסטיה היא נסיון של פוטש נגד הממשלה. ושצה"ל לא הופעל למניעתו. נשקלות פעולות שונות, והוחלט ליזום הפגנה המונית גדולה בירושלים, ביום שני הבא.

יום שבת, 27.7.74, שעה 10.00.

ישיבה בבית פרטי, בהשתתפות אנשי מרי, מוקד, שי"ח. מוחלט להמשיך בהכנות להפגנה הגדולה בירושלים ולקבל עליה חסות מטעם קבוצה של אישים פרוגרסיביים. הכוונה היא לאישים בלתי-מיפלתגיים ואנשים מחברי ר"ץ, מוקד, מרי, שינוי, מפ"ם, החוג לליבון במיפלתג-העבודה, קבוצת „בכל זאת מערך” והפנתרים. אנשים אלה נפגשים מזה כמה זמן באורח קבוע, ללא פירסום, במגמה לתכנן פעולות והסברה. איש מק"י מודיע בישיבה שהוא עומד להיפגש עם המזכיר האירגוני של מפ"ם, והישיבה נדחית לערב. כמה מן הנוכחים מביעים חשש שמא יסכל איש זה את הפעולה, אחרי שכבר בלם בעבר פעולות רבות שהיו למורת רוח הנהגת מפ"ם.

יום שבת, 27.7.74, שעה 20.00.

פגישה בבית פרטי בבתיים. נוכחים אנשי מוקד ומרי. מוחלט לקיים את ההפגנה ההמונית בירושלים ביום השני, בשעה 17.30. נקבע שאישיות ציבורית בלתי-ללוויה, המקובלת על הכל, תפתח את העצרת. אחרי שכמה מן הנוכחים יוצאים מן הישיבה, מציע איש מק"י לדחות את ההפגנה ליום הרביעי, מפני שבמיקרה זה תשתתף בה גם מפ"ם. אחרי שכמה אנשים מביעים בטלפון את החשש שזהו טכסיס של מפ"ם לסכל את ההפגנה, מוחלט להסכים לדחייה בכל זאת. למען שיתוף מפ"ם. אך כל הנוכחים מתחייבים למנוע את ביטול הפעולה או החרמת כל גוף שהוא מיוזמיה. הדחייה היא רבת-חשיבות — מכיוון שהיה ברור שעד היום הרביעי תסתים פרשת סבסטיה. התגובה תבוא, איפוא, אחרי סיום העניין, מבלי שתוכל להשפיע.

יום ראשון, 28.7.74, שעה 14.00.

פגישה במרכז מפ"ם. בחדר המזכיר הכללי. החדר מלא עסקנים של מפ"ם, יחד עם אנשי מוקד, מרי, עסקן של ל"ע, אנשי ר"ץ, שינוי, החוג לליבון ושי"ח. מוצע לאשר את תוכנית ההפגנה ההמונית בירושלים ביום הרביעי. מפ"ם תובעת להעבירה לתל-אביב, ולקיימה אחרי-הצהריים, מפני שתהבורת הקיבוצים דרושה באותו יום להסעת חברים לקונצרט של ג'ון באו. (מזכיר מפ"ם סבר בטעות שהקונצרט מתקיים בתל-אביב, אבל הוא נערך דווקא בירושלים. הכוונה היתה להרחיק את ההפגנה מן הכנסת). נציג ל"ע מודיע שמיפלתגו מתנגדת בכלל לכל פעולה הפגנתית, ומסכימה רק לאסיפת-עם רגילה תחת קורת-גג. („או סגור או שאני עוזב.”) ר"ץ ושינוי מודיעים שלא ישתתפו בלי ל"ע, וגם לא בלי חוגים ממיפלתג-העבודה. הישיבה נדחית. בינתיים מוסכם לפרסם מודעה שתמית על הפגנה ביום הרביעי. בגלל התנגדות כמה מן המשתתפים, מוחלט שלא לכלול בהפגנה שום סיסמאות למען השלום ונגד ההתנחלויות בשטחים, אלא להסתפק בגיוני הפלישה לסבסטיה.

יום שני, 29.7.74, שעה 11.00.

ישיבה במרכז מפ"ם. יושב ראש המזכיר המדיני של מפ"ם. מצטרף אליו מזכיר המשמרת הצעירה של מיפלתג-העבודה. שאר ההרכב כמו קודם. איש ל"ע מודיע אולטימטיבית שהוא מסכים רק לאסיפה באולם סגור. מפ"ם ומיפלתג-העבודה תומכים בהצעה. „כדי לא לאבד את ל"ע”. מסתבר שהכל מתואם מראש בין עסקני המיפלתג. הרוב מקבל את ההצעה. באורח פלא מופיע תקציב של 15 אלף לירות. בכך נקברות ההצעות לקיים הפגנה המונית, בירושלים או בתל-אביב.

יום שישני, 30.7.74, שעה 10.00.

שוב במרכז מפ"ם. אותו הרכב. (בינתיים כבר נסתיים כל עניין סבסטיה, ונותר רק ויכוח-סרק בכנסת למחרת היום.) איש המישרת הצעירה של מיפלתג העבודה מודיע שמיפלתגו תסכים להשתתף באסיפה רק אם לא תשתתף בה תנועת מרי. (ברור שהשתתפות חברי המיפלתג בפעולה עם מרי הרגיו את רפ"י, גולדה ומנגנון המיפלתג, והמישרת הצעירה פוחדת מכך.) ליתפארת המליצה, הוא מציע לקבוע שישתתפו רק „סיעות המיוצגות בכנסת” — וכך מוטל חרם אוטומטי גם על תנועת שינוי ועל כל האישים הבלתי-תלויים שהשתתפו ביוזם הפעולה.

למעשה מוצאים מן העניין כל יוזמי הפעולה, מילבד אנשי מוקד, המצליחים איכשהו לקבל היתר מטעם מיפלתג-העבודה להישאר. כמה מאנשי החוג לליבון של מיפלתג-העבודה מוחים נגד החרם, אך מקבלים אותו „באין ברירה”.

יום רביעי, 31.7.74, שעה 17.00.

אחרי של"ע הצליחה לבטל את ההפגנה ההמונית ומיפלתג-העבודה הצליחה לצמצם את העניין לכמה עסקני מיפלתג, נערכת האסיפה בקולנוע תל-אביב. נשמעים נאומונים של חמישה עסקנים, החוזרים על המליצות השגורות. רובם לא השיעו מעולם דברים למען השלום, כמה מהם ידועים כחסידים נלהבים של ההתנחלות בשטחים המתווקים. מאות הצעירים, שבאו מתוך תיקווה לשמוע בשורה של פעולה גדולה להגנה על הדמוקרטיה והשלום, יוצאים מאוכזבים. אחד האנשים, שהשתתף בישיבות ההכנה, מסכם את ההרגשה: „גועלי-נפש”.

„מתחלים” שגילו התנגדות נסחבו בידי החיילים

מה יקרה אם תצטרך ממשלת רבין להיכנס למשאומתן רשמי עם ממשלת ירדנית-פלסטינית, שתכלול נציגות רישמית של האירגון לשיחרור פלסטין?

מה יקרה אם תצטרך להסכים להחזיר לאלתר חלק סמלי כלשהו של הגדה המערבית — למשל איזור יריחו — למלך ירדן?

מה יקרה אם תתגבש בפומבי תוכנית ברורה שתחזיר לירדנים ו/או לפלסטינים את מרבית שטח הגדה, ויתנהל על כך מו"מ מעשי? מה יקרה אם יתגבר הלחץ האמריקאי על ישראל להסדר בצפון, שעל פיו יצטרך צה"ל לסגת מרמת-הגולן?

מה יקרה אם יסתכר שיש צורך לפרק את ההתנחלות הראשונה — בכיקעת-הירדן, בגולן או כסיני?

בכל אחד מן המיקרים האלה צפוי למדינה משבר שלא היה עדיין כדוגמתו — משבר שלעומתו יחווירו גם פרשות אלטלינה והסכם-השילומים. זה לא יהיה משבר. זה יהיה שבר.

מי יציל?

הושבים על כהירות. יש התחייבות לקיים בחירות לפני חזרת שטח כלשהו בגדה. יש המאמינים כי עד אז אפשר לדחות את כל ההכרעות הפנימיות, ואז יסתדר הכל בצורה דמוקרטית ונחמדה, בעזרת הצבעה של הרוב. בכל המיפלתגות כבר הושבים העסקנצ'יקים על עתידם של עצמם, של סיעותיהם ושל מיפלתגיהם בבחירות אלה.

אבל זוהי אשליה גמורה. הבחירות — אם תיערכנה כמיקרה זה — תהיינה רק חלק קטן של השבר. לא החלק העיקרי, וגם לא החלק הראשון.

ההתנגשות תחיל הרבה זמן לפני כן, והקרב יתנהל ברחוב. בכל בית, ואולי גם בלבן של כל ישראל.

מעשה סבסטיה היה אות לכאות. כעוד ימים או שבועות נעמוד בפני נסיונות „התנחלות” — כלומר, נסיונות-פוטש מוגבלים — בכך רחבי השטחים המוחזקים.

בוקר אחד נתעורר ויסתבר לנו כי בלילה קמו חמש „התנחלויות”, וכי אלפי ישראלים מכל כנפי הארץ נוהרים אליהן.

אין טעם להינבא עתה מה יקרה בכל מיקרה. ברור רק זאת: שרשרת של מאורעות כאלה תזעזע את הממשלה, והיא תיפול בגזע שמשא דין יחליט שהשעה כשרה, המצב נתון והדגל הנכון מצוי.

גם אם הממשלה לא תיפול, היא תהיה חסרת-אונים מוד מרי לאומי שיקיף רבבות, ושייתמר עזיביו כוחות פוליטיים גדולים. יהיו מצבים שבהם לא תהיה כל אפשרות להפעיל את צה"ל כמערכה הפנימית, ושבהם גם המישרת לא תוכל להשיע.

יתכן תקופה ארוכה של הפקרות, של לחץ בינלאומי כביר למען הסדר, ולחץ פנימי כביר למניעת הסדר, של התמוטטות מערכות-שילטון, של תהויו-ובתו. אין זה סיט דימוני, וגם לא חזון לעתיד הרחוק. הדבר יכול לקרות כבר בעתיד הקרוב. יש לכן דרגה גבוהה של סבירות. מי יבלום הידרדרות זו? אילו כוחות יתייצבו נגדה? מי יציל את הדמוקרטיה הישראלית, ואת יכולתה של המדינה לעשות על דרך של הסדר ושלוש? מבחינה זו, היתה פרשת סבסטיה חזרה כללית. המאפשרת הסקת מסקנות מסקנות מחירידות.

ביזוי צה"ל והמשלה

פלישת סבסטיה הוכיחה כי ממשלת ישראל לבדה אינה מסוגלת לעמוד במיבחן של שבר לאומי ראשון-במעלה.

צה"ל לא עצר את עלייתם של כמה אלפי אנשים לאתר הפלישה. הוא הסתפק בכמה מחוזות חסרות-תכלית, כדי לצאת ידי חובה. שררה-ביטחון, בפקודת קודמו ואדונו, עצם עין. כוחות החוק והסדר פשוט לא נכנסו לפעולה.

כמשך ארבע יומות ניהלו שרי ממשלת המדינה משאומתן עם מחוזי-פוטש ונציגיהם, כשווים עם שווים. הוצעו פשרות, דובר על מיזם חקן שני רצון הפולשים.

לבסוף הוסכם על הקומדיה של ה„פנינו”. על צה"ל הוטל להתבונן על-ידי השתתפותו בקומדיה זו. הפולשים הסכימו לכך כצעד טאקטי. הם סברו כי עדיין אין השעה כשרה לעימות מלא. הם ידעו שניצחו מבחינה מוסרית ומעשית. הם לא ניסו להסתיר כי אחרי מיבצע זה יבואו מיבצעים גדולים יותר.

הפולשים לא התכוונו „להתנחל” כאמת בסבסטיה, ויציאיתם מן